

BOUWHISTORISCHE VERKENNING

Adres: Akerkhof 14

Status: BBP

Periode: veldwerk 7-4-2005

Onderzocht door: T. Tel, R. de Vries, F. van der Waard (veldwerk); H. Wierts (archiefontoerzoek).

Auteur: F. van der Waard

Datum: september 2005 Groningen

Bijzonderheden: De steeg niet bezocht.

Inleiding

Deze bouwhistorische verkenning is uitgevoerd in het kader van het project Bouwhistorische inventarisatie en verkenning van de binnenstad van Groningen. Dit is het eerste project in het kader van de cultuurhistorische inventarisatie van het hele grondgebied van de gemeente Groningen die tot doel heeft de cultuurhistorische kwaliteiten in beeld te brengen.

De bouwhistorische verkenning bevat een korte schets van de bouwgeschiedenis van het pand, een beschrijving van het interieur en het exterieur en een waardestelling. Het onderzoek richt zich in hoofdzaak op het gebouw zelf, waarbij in beperkte mate gebruik is gemaakt van schriftelijke bronnen en oud kaartmateriaal. De bouwgeschiedenis wordt daarom in hoofdlijnen weergegeven. Ook is het mogelijk dat achter voorzetwanden en verlaagde plafonds oudere constructies en interieur-afwerkingen verborgen zitten.

Voor het onderzoek van de bouwgeschiedenis is gebruik gemaakt van het bouwdoos van de dienst Ruimtelijke Ordening en Economische Zaken van de Gemeente Groningen.

SITUERING EN STRUCTUUR

Akerkhof 14 staat op een rechthoekig perceel (ca. 25 x 8 m) aan de zuidzijde van het Akerkhof. Aan de linkerkant bevindt zich een steegje aan de rechterzijde een smalle drup.

Het bestaat uit een voorhuis van 11 meter diep met een breed voorstuk (6,7 x 6 m) van drie bouwlagen met een dwars geplaatst schilddak en een smaller diep achterstuk met een schilddak (5 x 4,7 m). Het voorgedeelte en het achterstuk vormen een L. In de hoek van de L bevindt zich een trappenhuis van drie bouwlagen.

Achter op het terrein bevindt zich een dwars geplaatst eenlaags achterhuisje (5,3 x 4,4 m) met steil zadeldak. Dit achterhuisje is geheel onderkelderd(?). De steeg komt uit op dit achterhuis en aan de westzijde van dit gebouwtje is een smalle binnenplaats.

De grote binnenplaats tussen het voorhuis en het achterhuisje is eenlaags overbouwd.

BOUWGESCHIEDENIS

Op de kaart van Haubois van ca. 1643 wordt het pand aangegeven als onderdeel van een rijtje vrij korte diepe huizen.

Op het minuutplan van omstreeks 1830 is op het perceel waar Akerkhof 14 staat slechts rechts vooraan bebouwing te zien met een omtrek van 5 x 4 m, terwijl de rest van het vrij grote perceel (ca. 39 x 8 m) onbebouwd is. Hieruit zou men af kunnen leiden dat de kaart van Haubois op dit punt niet klopt of dat de daarop staande bebouwing voor 1830 gesloopt is. In ieder geval kan men ervan uitgaan dat de huidige bebouwing in wezen na 1830 ontstaan is. Het is mogelijk dat in het voorste stuk van de rechterzijmuur nog ouder muurwerk zit gezien de situatie op het minuutplan.

De voorgevel en het interieur dateren uit het einde van de 19de eeuw. Het is denkbaar dat toen het hele gebouw in de huidige opzet tot stand is gekomen. De opzet van het gebouw is opvallend. Het smallere achterstuk heeft aan de linkerkant een dragende halfsteens zijgevel, terwijl de rechtergevel steensdik is. De linkerzijgevel van het brede voorstuk is ook steens dik.

Ook het achterhuis dateert na 1821 en is in ieder geval 19de-eeuws.

Omstreeks de jaren 10 van de 20ste eeuw heeft een verbouwing plaats waarin de vensterbanken aan de binnenkant aangepast werden de vensters op de verdieping gekleurd glas in lood kregen en de achterkamer op de begane grond een nieuw verlaagd plafond. Mogelijk dateren ook de houten jalousien uit die tijd.

Op een tekening uit 1929 blijkt dat de begane grond een voorkamer een achterkamer had met aan de rechterkant stookplaatsen,

Het achterhuis had een stookplaats in de noordgevel en wordt in de jaren 50 als keuken aangeduid.

In twee fasen in 1957 en 1959 werd de binnenplaats eenlaags overdekt en werd de begane grond uit de achtergevel gebroken.

gevels

De voorgevel is een gepleisterde lijstgevel van drie bouwlagen hoog en drie traveeën breed en dateert vermoedelijk uit het vierde kwart van de 19e eeuw.

In de pleister zijn schijnvoegen aangebracht en is voorzien van een zwart gepleisterde plint. Alle vensters zijn voorzien van een stucwerkornlijsting.

De begane grond heeft aan de linkerkant een deur met bovenlicht en rechts daarvan twee H-vensters.

Voor de deur liggen twee hardstenen treden. De deuromlijsting begint op twee hardstenen neuten.

De verdieping heeft drie H-vensters. In de bovenlichten zit gekleurd glas in lood (jaren 10 ? van de 20ste eeuw).

Boven de vensters van de begane grond en de eerste verdieping zijn in de pleister hanekammen aangeduid. Bij deze beide bouwlagen zijn de vensters voorzien van houten rolluiken (jalousiën) aan de buitenzijde die in een houten kast aan de buitenkant van de gevel zitten. Deze zijn vrij oud en dateren uit de jaren 30 (?) van de 20ste eeuw.

De tweede lagere verdieping heeft drie lagere stolpvensters.
De gevel wordt afgesloten door een kroonlijst ondersteund door consoles.

De achtergevel is een smalle gepleisterde recht gesloten gevel van twee traveeën breed en twee bouwlagen hoog. De begane grond is uitgebroken of ingebouwd?
De verdieping is van een blokpleister voorzien en heeft twee T-vensters met dunne kozijnen. Op de kozijnen zitten duimen van buitenluiken. De vensters hebben hardstenen onderdorpels met dito neuten.

plattegrond per bouwlaag

De begane grond heeft aan de linkerkant een korte gang die leidt naar het trappenhuis. De ruimte rechts daarvan is thans één grote winkelruimte die vroeger een kamer-en-suite vormden.
In de gang liggen zwarte (34 x 34 cm) en witte (57 x 57cm) marmeren vloerplaten. Tussen de gang en het trappenhuis bevindt zich een deur met half rond bovenlicht. Het kozijn is 19e eeuws en voorzien van een architraaflijst, de deur is van vrij recente datum.
In het trappenhuis bevindt zich een slingertrap met handlijsten met gesneden klauwstuk en aan de uiteinden krullen en rozetten. Het traphek heeft gedraaide beginbalusters en gietijzeren spijlen. In het trappenhuis bevindt zich ondermeer een rondboognis en een venster met gekleurd glas in lood.
In de vroegere voorkamer zijn recent verlaagde plafonds en zijn de wanden afgetimmerd.
De achterkamer heeft een verlaagd plafond uit de vroege 20ste eeuw. Het is een houten of stucplafond met houten latten die vier velden vormen rond een ruitvormig middenstuk.

De eerste verdieping heeft de eind-19de-eeuwse plattegrond redelijk bewaard. De meeste scheidingswanden zijn uit die tijd. Vooraan zit rechts een brede voorkamer en links een smalle voorkamer die als keuken dient. In het smalle achterstuk bevindt zich een achterkamer waarvan een vrij recente gemaakte badkamer is afgescheiden. In de linkerachterhoek zit het trappenhuis met de overloop. Er zit een soort halletje tussen de overloop en het smalle voorkamertje.

De brede voorkamer heeft in de rechtermuur een 19de-eeuwse zwart marmeren haard met een recente omtimmerde boezem.

De vensters zijn aan de binnenkant voorzien van een laat-19de-eeuwse omtimmering. De panelen onder de vensterbank dateren uit de jaren 10 van de 20ste eeuw.

De kamer heeft een recent aangebracht verlaagd plafond.

Ook de smalle voorkamer heeft dezelfde soort omtimmering en panelen en eveneens een verlaagd plafond. Dit vertrek is geheel met gips afgewerkt.

Tussen het halletje en de overloop is een opening met een 19de-eeuwse omlijsting.

De achterkamer heeft ook in de rechtermuur een 19de-eeuwse (ca. 1870) zwart marmeren haard met wit marmeren consoles en een recente afgetimmerde boezem.

De vensters zijn aan de binnenkant voorzien van een eenvoudige omtimmering. De kamer heeft een recent verlaagd plafond.

De achterkamer is vanuit de overloop bereikbaar via een 19de-eeuwse drie-paneelsdeur met vernieuwde scharnieren en een geprofileerde deuromlijsting.

In het trappenhuis is een hoekwasbak van porcelein waarop de volgende tekst: "new real sanitas fayence. manufactured in England". En een wapen vastgehouden door twee leeuwen waarin de tekst: "Hont soi qui mal y pense. Dieu et mon droit" Het trappenhuis wordt hier verlicht door een gietijzeren rondvenster.

De tweede verdieping bestaat uit een voorkamer die de volle breedte van het dwarse voorgedeelte in beslag neemt. Aan de rechterzijde zit een stookplaats. De kamer is toegankelijk via een vierkante overloop in het trappenhuis links achter het voorstuk. Een gietijzeren rondvenster verlicht de overloop.

kapconstructie

De kap op het voorste dwarse gedeelte bestaat uit drie A-spanten met gordingen waarop verticale beschieting is aangebracht. Op het dwarse schilddak zitten twee houten pironnetjes.

Het smallere lagere achterstuk met de nok haaks op de straat heeft een zolder met aan beide zijden een borstwering. De eind-19de-eeuwse kap heeft twee A-spanten met kreupele stijlen en houten blokkeels. Op de A-spanten zijn gordingen aangebracht waarop verticaal dakbeschot is gespijkerd. Een tweepaneels deur met geprofileerde omlijsting geeft vanuit de overloop toegang tot de ruimte in deze kap.

HET ACHTERHUIS

Het achterhuis heeft aan de oostzijde een wit gesausde tuitgevel. De begane grond van deze gevel heeft aan de rechterzijde een deur met bovenlicht en daarnaast een breed tweedelig venster waarvan beide delen als zesruitsschuifraam zijn uitgevoerd. De deur heeft een paneel onder en boven een roedenglas (3 x 2). Het deurkozijn heeft een kwartbolprofilering. De zolder heeft een pakhuisdeur. Het gebouwtje kan goed uit de 19de eeuw dateren.

De kelder is overdekt door een enkelvoudige 19de-eeuwse grenen balklaag. De balken liggen haaks op de straat. De begane grond heeft verlaagde plafonds. Vroeger functioneerde het gebouw als keuken en was er een stookplaats tegen de noordgevel, waarvan de schoorsteen op het dak bewaard is gebleven. In de noordgevel van de begane grond bevindt zich een deur met een 'oud' kozijn dat is voorzien van een kwartbolle profilering. De deur zelf is recent vernieuwd.

De zolder heeft een borstwering en een rondhouten sporenkap met sporenparen met haanhouten en nokrib. Onder de haanhouten zijn in de dakvlakken rondhouten gordingen gespijkerd. Over de sporen zijn, vermoedelijk secundair aangebrachte gordingen vastgemaakt waarop een verticale beschieting is gespijkerd.

Op het noordelijke dakvlak liggen zwarte 20ste-eeuwse golfpannen.

WAARDESTELLING

Akerkhof 14 heeft hoge stedenbouwkundige waarde omdat de 19de-eeuwse bouwmassa met een mogelijk oudere restant onderdeel is van een bouwblok met laatmiddeleeuwse percelerings- en bebouwingsstructuur die redelijk intact is gebleven. In dit verband zijn ondermeer de steeg aan de linkerzijde en de drup aan de rechterzijde van belang.

De bouwmassa is van belang als representant van een diep 19de-eeuws huis met dwars voorblok.

De voorgevel heeft positieve monumentwaarde als eind-19de-eeuwse lijstgevel. Bovendien is de voorgevel stedenbouwkundig van belang daar deze onderdeel van de historische zuidwand van het Akerkhof vormt. Dit is des te meer van belang omdat de relatie middeleeuwse Aa-kerk en historische bebouwing om het kerkhof heen nog min of meer intact is.

Wat betreft het casco kan het voorste deel van de rechterzijmuur nog 17de-eeuws zijn. Als dat zo is heeft dit gedeelte positieve monumentwaarde.

De voornamelijk eind-19de-eeuwse interieurindeling- en afwerking hebben positieve monumentwaarde. Hier moet met name het trappenhuis met de slingertrap genoemd worden dat architectonische kwaliteiten bezit. Het is goed mogelijk dat de meeste stucwerkplafonds onder de latere verlaagde plafonds nog aanwezig zijn. De 19e eeuwse interieurindeling is voor een belangrijk deel bewaard gebleven en daarom van belang.

De jalousiën van de vensters van de voorgevel zijn zeldzaam en hebben positieve monumentwaarde.

AANBEVELINGEN

Het verdient aanbeveling om bij een verbouwing een bouwhistorische waarneming te verrichten.

Adres : **A Kerkhof 14**
Bouwdossiernummer : B 10689
D.I.V. bezoek : 19 januari 2005

1929

H.C. La Gro J. Lzn krijgt een vergunning om een bestaand privaat te voorzien van een inrichting tot waterspoeling en de faecaliën af te voeren naar het riool van de gemeente.

1957

Er is een makelaarskantoor in het pand gevestigd. H.C. La Gro J. Lzn en J. Ebens krijgen een vergunning voor het maken van een aanbouw tegen de achtergevel ter vergroting van de kantoorruimte. J.H. Jager is architect van het bouwplan. Het werk komt in 1958 gereed.

1959

De fa. J.L. La Gro en zoon krijgt een vergunning voor het bouwen van een aanbouw tegen de achterzijde en het wijzigen van de indeling op de begane grond e.e.a. ter vergroting van de kantoorruimte. L. van der Zee uit Groningen is architect van het bouwplan.

1968

J.L. La Gro en Zn krijgen een vergunning voor het aanbrengen van een lichtreclame installatie tegen de voorgevel.

1976

Makelaardij La Gro-Ebens B.V. krijgt een vergunning voor het aanbrengen van een reclame lichtbak tegen de voorgevel.

1979

De fa. Van Ditshuizen krijgt een vergunning voor het aanbrengen van een reclamelichtbak evenwijdig aan de voorgevel boven de entree.

H. Wierds